

LJUBAV KAO RELIGIJA U SVETU UMNOŽENE SMRTI

(Halina Pošvjatovska: *Izabrane pesme*, izbor i prevod s poljskog Milica Markić, Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani“, Kraljevo, 2018)

U okvirima poljske nacionalne književnosti Halina Pošvjatovska predstavlja jednu od najznačajnijih figura, čija je inovativnost pesničkog izraza, kao i autentična poetika, svrstala pesnikinju u red autora za čijim delom i danas vlada veliko interesovanje. Rođena 1935. godine u poljskom gradu Čenstohova, za života, koji je trajao samo trideset dve godine, napisala je četiri zbirke – *Idolopoklonička himna* (1958), *Današnji dan* (1963), *Oda rukama* (1966), *Još jedna uspomena* (1967) – od kojih je poslednja posthumno objavljena. Nakon pesnikinjinine smrti objavljen je i kratki autobiografski roman *Priča za prijatelja*.

Izabrane pesme, koje je u sklopu edicije „Povelja“ prevela i priredila Milica Markić, predstavljaju zbirku koja na najbolji mogući način oslikava poetiku autorkinog stvaralaštva, u kojoj se više nego jasno ocrtavaju ključne preokupacije i autentični motivi. Ispovedna lirika jeste termin kojim bismo mogli definisati i žanrovski odrediti autorkin opus, jer za pesnikinju „srce je apsolutni vladar“ (118), pa je, samim tim, i pesništvo nužno određeno lirskim načelom stvaranja.

U okviru osnovnih tema, značajno mesto zauzima promišljanje uloge samoga pesništva, ali i njegove poetičke usmerenosti. U autorkinoj poetici, poezija biva određena emocionalnim delom bića, kao osnovnim principom, postajući „koren“ i srž umetničkog stvaranja: „poslednji leptir / htede je uzeti / na krilima odneti zaplenjeno blago / ali je lirika / ostala u korenju“ (31). Osvrćući se na pesničke tendencije koje počivaju na osnovi misaonog, Pošvjatovska kategorično odbacuje pristup poeziji kao semantički kodiranom polju, ističući emocionalnost, kao jedinu zdravu osnovu pesničkog stvaranja: „I kada mi tražite značenje, osećam da grana / što drži krto gnezdo puca i lomi se pod teretom bačenog / klavira“ (85).

Heraklitov filozofski uticaj na njen pesnički izraz nedvosmisleno ističe i sama Pošvjatovska, videći vatru kao motiv neodvojiv od stvaranja kao takvog: „Heraklito – prijatelju, naučio si me da ljubim vatru i / umirem u svakom trenu“ (115). Počivajući na konceptu emocionalnog, umetničkog stvaranje u poetici autorke biva viđeno kao vatra i strast, a sâmo pesništvo kao najčistiji oblik životne energije: „U pesmi ključa kao na / skupštinskom zasedanju, vrisak formu diže u vazduh i / osećanje leprša velikim crvenim barjakom“ (86). Osim toga, pesničko stvaranje predočeno je kao izazov, kao suočavanje jedinke sa sopstvenim strahovima, budući da poetski prostor nikako nije područje komfora: „mislim da je teško pisati pesme / (...) / al' mislim da nije lako / ni gutati otrov osvajati planinske visove“ (83).

Poezija Haline Pošvjatovske u središte svoga poetičkog fokusa postavlja ženski princip, afirmišući ženu kroz ukrštaj intelektualnog i putenog, religijskog i profanog, kao harmoniju i sklad. Figura žene u okvirima autorkinog pesništva snažna je i odlučna, „svesna sebe / sebi osmehnuta“ (30), bivajući ona koja „sebi pruža ruku / i sebe vodi po snegu“ (48), profilišući tako snažni emancipatorski naboj svoje poezije. Žena biva izgrađena kao svestrana, zaokružena ličnost, savršeni ukrštaj duhovnog i praktičnog: „treba da založim vatru kupim hleb / pročitam Platona / treba da mislim na sutra“ (77).

Iako u tonovima pevanja o samostalnoj, emancipovanoj ženi putenost nije skrajnuta, već, naprotiv, gradeći svoj koncept celovite i svestrane ženske ličnosti snažno je istaknuta telesnost u svom najpozitivnijem svetlu: „grudi – baš to / grudi je imala takve / da samo staneš / i poklike zanosne / dižeš u oblake“ (19). Heraklitov filozofski koncept u figuri žene dobija svoj puni zamah, pa je ženski princip opevan kroz strast, plamen i vatru, zato, govoreći u ime svih žena, autorka na naglašava da „mi ne verujemo u pakao / u razigranu vatru / i same smo iskre“ (8). Ideja vatre, u skladu sa poetikom integralnog ženskog bića, ne zadržava se na planu telesnog, putenog, već svoju ulogu zadobija i u intelektualnoj sferi postojanja: „budućnost sveta je u našim rukama / dabome u našim vrelim rukama / (...) / znanje je u našim rukama / spas je u slatkome mesu“ (68).

Domen religijskog u poeziji Haline Pošvjatovske izmešten je iz okvira hrišćanskih kanoana. Svete tajne hrišćanskoga sveta smeštaju se nigde drugo do u telo žene, koja postaje svojevrсни hram: „puna sam tvojih tajni / vodu pretvaram u žeđ za vinom / vino – pretvaram u plamen krvi“ (73). Preoblikovanje hrišćanskog kanona svoj puni domet dobija u centralnoj temi opusa – ljubavi u najopštijem smislu. Princip sveprisutne ljubavi, koja postoji u mnogo oblika i na mnoštvo načina, prožima čitavu zbirku, postajući religija sama: „na mom hladnom nebu zoriš / tebi se molim / koja je to religija“ (15). Postajući najviša lestvica duhovnosti, u poetici Pošvjatovske, više nego jasno, ljubav se ispoljava i kroz figuru Bogorodice: „dete je bilo beskrajno nago / a ona nije imala ništa / sem ljubavi / i tako je raslo / grejano dahom“ (60).

Motiv ljubavi javiće se, dakle, kao najbitniji segment postojanja, koji izgrađuje sav duhovni, ali i pojavni svet, bivajući na taj način univerzalni koncept svakoga bića. Ona je sveprisutna i nepobediva, smeštena u astralni prostor, gde postaje jedino egzistencijalno merilo, van granica otopljivog sveta: „a govorili su da ljubavi nema / lagali da je umrla u sanatorijumu / gorkom od zapeva karbolne kiseline / podlegla vrlo ljudskoj jektici“ (21). Postojanje, samim tim, biva određeno jedino ljubavlju, a ljubav postaje egzistencija sama.

Pesnički svet Haline Pošvjatovske počiva na dvema osnovama. Dok prvu osnovu čini ljubav kao sveprisutni princip, druga se ogleda u motivu smrti, koja ne postoji suprotstavljena erosu, već kao ravnopravni činilac bivstvovanja. Ako je ljubav, s jedne strane, ono što čini osnovnu postojanja svakoga bića, smrt taj princip određuje. Život u tom smislu postaje samo ljudska konstrukcija, na putu od jednog do drugog elementa, čime pesnikinja preoblikuje principe na kojima počiva poznati svet: „ko ume / između ljubavi i smrti / da udene anegdodu o životu“ (43). Na taj način smrt se javlja kao jedna od žižnih tačaka autorkinog poetskog izraza, ali ne u konvencionalno shvaćenim okvirima konačnosti. Pošvjatovska motiv smrti ne gradi kao konačnost i završetak, već kao mnogostrukost, postavlajući pitanje „koliko puta se može umreti od ljubavi“ (111). Umnožavanje motiva smrti

čini da postojanje dobija vid svakodnevnih, malih umiranja u različitim oblicima, a samim tim, smrt postaje jedan od osnovnih principa postojanja: „dan i noć su tako dugi / ne budem li umirala nekoliko puta / dnevno / čime ću ispuniti vreme“ (134).

Iako umnožen i sveprisutan, kao i ljubav, motiv smrti u autorkinom opusu, dakle, ni u kom smislu ne nosi dozu tragike. Koncept smrti, kao izvesnosti i krajnjeg ishoda postojanja, pre svega, izgrađen je na pomirenju i prihvatanju: „obilazim to mesto svakog dana / ne računam da budem pomilovana“. Poezija se u kontekstu tako pozicioniranog motiva smrti, budući strast i vatra, javlja kao antipod. Pošto egzistencija biva na osnovama ljubavi i malih, svakodnevnih umiranja, u iščekivanju konačne smrti, sfera poetskog javlja se kao jedina sposobna da se suprotstavi: „Halina Pošvjatovska je čovek, kažu / i umreće, kažu, ko mnogi pre nje / Halina Pošvjatovska baš ovog časa / kinji svoje umiranje“ (114).

Opus Haline Pošvjatovske predstavlja sferu duboko emotivne poezije, koncipirane kroz ljubav i smrt, na čijim krajnostima egzistira, pre svega, snažna, emancipovana žena. Budući da modernim poetskim izrazom progovara o više nego aktuelnim temama, ne čudi što njena poezija i danas zauzima značajno mesto, kako u feministički orijentisanim krugovima, tako i među ljubiteljima modernog poetskog izraza. U tom smislu, *Izabrane pesme*, kao značajna zbirka, koju je priredila i prevela Milica Markić, budući da u osnovnim crtama reprezentuje pesnikinjin poetski svet, važno je i nezaobilazno štivo u sagledavanju dometa Haline Pošvjatovske, ali i u razumevanju raznolikosti i bogatstva poljske književnosti uopšte.